

Lerende Evaluatie van het Natuurpact

Verslag 9 april Groepsreview actieve betrokkenheid burgers en vrijwilligers bij natuur

Verslag 9 april Groepsreview actieve betrokkenheid burgers en vrijwilligers bij natuur

Inleiding

Rob Folkert (PBL) gaf een korte inleiding over de Lerende Evaluatie van het Natuurpact. In opdracht van Rijk en provincies evalueert het PBL in samenwerking met de WUR driejaarlijks de voortgang van het beleid zoals afgesproken in het Natuurpact. Een van de ambities van het Natuurpact is het vergroten van de Maatschappelijke Betrokkenheid bij natuur. Om de voortgang en de ervaringen met dit beleid in beeld te brengen zijn 4 casussen met beleid van de provincies gericht op vrijwilligers en burgerinitiatieven onderzocht. Vanmiddag wordt dit onderzoek in samenwerking met de betrokken partijen en anderen besproken om zo hun ervaringen mee te nemen in de evaluatie. Het doel van de middag was drieledig.

- Toetsen en aanvullen van de casusanalyses
- Samen lessen trekken die breder gelden dan de casus
- Ervaringen delen en inspiratie van elkaar opdoen

Na deze inleiding gingen de deelnemers in twee parallelsessie uiteen: een sessie besprak initiatieven gericht op burgerbetrokkenheid, de andere sessie initiatieven gericht op vrijwilligers. In de sessie burgerbetrokkenheid werden de casussen *Groen aan de Buurt* en *Subsidierегeling Burgerbetrokkenheid van Gelderland* besproken. In de sessie vrijwilligers werden de casussen *Streekbeheer* en *Betrekken bij Groen* besproken. Hieronder volgt een korte samenvatting van de discussie die gevoerd werd na afloop van de presentaties ¹en tijdens de gezamenlijke afsluitende sessie aan het eind van de middag.

Sessie Burgerbetrokkenheid

Casus Groen aan de Buurt

Rondom het bespreekpunt *Begeleiding kost veel tijd, maar burgers moeten het wel zelf doen, hoe om te gaan met projecten die moeilijk van de grond komen of langer duren?* werd aangegeven dat het bij Natuur in de Buurt goed mogelijk was om in te schatten hoeveel tijd nodig was voor de startbijeenkomsten (ook op basis van bezoek en contacten met Gelderland). Echter tijdens het project bleek dat de initiatieven een gezamenlijke afsluitende avond wilden aan het eind van de projecten (resultaatsavond). Daarnaast besteedt men veel tijd aan communicatie tussen de groep, de gemeentes en andere partijen. Op een gegeven moment is er ook een onderscheid in grootte van de ideeën gemaakt van S- (X)XL projecten. Hele grote projecten kan je niet alleen door burgers laten doen – daarvoor is ondersteuning vanuit de gemeente nodig maar ook veel meer geld en professionele ondersteuning.

¹ De presentaties zijn reeds opgestuurd naar de deelnemers

De volgende tips, lessen en opmerkingen werden gemaakt tijdens de discussie van dit besprekspunt:

- In Limburg laat men ook burgers andere burgers informeren over het programma en activiteiten. Zij begeleiden ook weer nieuwe groepen – dit is misschien een heel ander type vrijwilliger. Daarnaast biedt IKL ook een platform aan waar deze wensen voor ondersteuning wordt uitgewisseld (shared service centre). Misschien is dat ook een oplossing om de uitvoerende organisatie te ondersteunen – je hoeft niet alles perse zelf te doen.
- Kan het ook niet zijn dat de rol van ‘usual suspects’ verandert in Groen aan de Buurt– waren ze eerst deelnemer maar nemen ze nu een meer trekkende rol op zich bij bepaalde initiatieven?
- Vrijwilligers kunnen misschien ook veranderen van type – misschien dat een pop-up vrijwilliger meer betrokken raakt en uiteindelijk een actieve ‘donkergroene’ vrijwilliger wordt. Ook is het belangrijk om juist de verschillende typen vrijwilligers bij activiteiten te betrekken omdat dat wederzijds meerwaarde oplevert.
- Er komt wel een ‘nieuw type vrijwilliger’- namelijk de burgers in de bebouwde kom. Dit moet je zien als een investering – je start iets op en vervolgens gaan deze groepen door.
- Hoe ga je om met initiatieven die juist veel meer tijd en energie vragen dan verwacht omdat de groep vol enthousiasme en succes aan de weg timmert?.

Ook rondom het punt *Wat is voldoende maatschappelijke betrokkenheid en hoe meet je dat?* ontspoon zich een discussie. De aanwezigen geven aan dat het aantal betrokkenen vaak moeilijk te beoordelen is. Er wordt ook indirect betrokkenheid gerealiseerd die je niet kunt meten. Bijvoorbeeld omdat vrijwilligers aan hun netwerk vertellen dat ze actief zijn. Ook houden veel projecten niet op als de subsidie eindigt (je meetpunt) maar de projecten gaan door met de activiteit en betrekken weer nieuwe mensen etc. Tegelijk is het wel belangrijk om over het aantal betrokken mensen informatie te geven. Betrokken partijen moeten creatiever worden in het bundelen van het kwantitatieve (bv Natuurdag) en kwalitatieve verhaal. Verhalen zijn belangrijk omdat deze juist inspirerend werken voor diverse partijen (gemeenteleden, statenleden, gedeputeerde). Als je dit niet doet is er het risico dat deze subsidies wegbezuinigd worden. De organisaties moeten ook beter samenwerken en krachten bundelen (Landschappen, IVN, SBB) om het belang van deze projecten en vrijwilligers te blijven ondersteunen.

Casus Regeling Burgerbetrokkenheid bij natuur, groen en landschap (Gelderland)

Centraal stond het besprekspunt rondom het verhogen van het succespercentage van de regeling. Diverse provincies herkende de wens van de provincie Gelderland voor cofinanciering. Op deze manier borg je namelijk een bredere betrokkenheid.

Rondom het punt van *Hoe evalueer je de regeling?* werd opgemerkt dat je goed moet kijken voor wie je evalueert. Aan wie wil je wat vertellen en welke informatie is daarvoor nodig? Er werd benadrukt dat het ook belangrijk is om het sociale aspect (‘gezelligheid’) te benadrukken, voor mensen is dit ook een reden om betrokken te zijn. Er is een verschil in wat je wilt melden aan de initiatieven zelf, aan de gedeputeerde of aan de rekenkamer. De vraag werd gesteld hoe je kan meten dat de ‘groene vonk’ is overgeslagen. Vaak raken mensen betrokken voor een langere periode.

De volgende tips, lessen en opmerkingen werden gemaakt tijdens de discussie van dit besprekspunt:

- Voor kleine bedragen kan je ook nadenken over een voucherregeling zonder cofinanciering (deze wordt al in Utrecht uitgevoerd voor kleine projecten en hier zijn goede ervaringen mee).
- Om het succespercentage op te voeren kun je gesprekken met initiatiefnemers voor indiening houden. Hierdoor kan kwaliteit van een idee ook opgeschroefd worden, informatie over bronnen voor cofinanciering kunnen worden verstrekt (bv lokale fondsen) en initiatiefnemers worden daardoor nog enthousiaster. Na indiening laat je dan meer mensen het voorstel beoordelen om de onafhankelijkheid te waarborgen.
- In Drenthe heeft men een afspraak met de gemeentes die het programma co-financieren zodat je voorkomt dat ideeën stranden.
- Benadruk natuur en landschap en niet biodiversiteit bij de regeling.
- Gebruik de netwerken van bestaande organisaties om de regeling te promoten (bv vrijwilligers SBB, IVN, Landschapsbeheer e.a.).
- Denk bij monitoren en rapporteren goed na over je doelgroep.

Sessie Vrijwilligers

Casus Streekbeheer

Rondom de verwachting *Streekbeheer leidt tot behoud en herstel van natuur en landschapskwaliteit* werd aangegeven dat dit beheer lokaal bijdraagt aan natuur en landschap. Tegelijkertijd wordt breed gedragen in de groep dat Streekbeheer en vrijwilligerswerk in het algemeen geen oplossing bieden voor “de natuurproblematiek”. Streekbeheer en vrijwilligerswerk kunnen het reguliere natuur- en landschapsbeheer niet vervangen. Door de bezuinigingen op landschapsbeleid zijn de landschapsprojecten die een impuls aan natuur- en landschapsherstel gaven weggevallen; de bezuinigingen waren aanleiding om Streekbeheer op te starten.

Streekbeheer heeft vooral een aanvullend doel – het betrekken van bewoners bij hun leefomgeving. Je betreft via bijvoorbeeld een vereniging Dorpsbelang ook andere mensen (uit alle leeftijdsgroepen) die eerder niet betrokken waren bij groen (bv ondernemers). Het verbreden naar nieuwe groepen blijkt goed te werken door bij lokale dorpsstructuren aan te sluiten.

De provincie legt veel verantwoordelijkheid neer bij gemeenten, in de hoop hen te activeren. Dit heeft bij Streekbeheer goed gewerkt; gemeenten zijn de belangrijkste opdrachtgevers van Streekbeheer geworden. Alle gemeenten in Drenthe doen nu mee aan Streekbeheer en investeren daarin. Bij sommige gemeenten groeit streekbeheer aanzienlijk, maar er zijn ook gemeenten die op een minimum blijven zitten. Tegelijkertijd bestaat het risico dat er te weinig coördinatie tussen gemeenten plaatsvindt. Dit probeert men te voorkomen door twee keer per jaar te overleggen.

Concluderend werd gesteld dat Streekbeheer erg goed werkt voor het bevorderen van de betrokkenheid van bewoners en lokaal leid tot behoud/herstel van natuur en landschap. Een uitdaging is de groei van het Streekbeheer en de investering die het kost om de vele vrijwilligers- en bewonersgroepen te begeleiden.

Tips, lessen en opmerkingen:

- Het opstellen van een gebiedsplan helpt voor een dorp om in beeld te krijgen wie er actief is en om te kijken wat voor behoefte aan facilitering er nodig is. Ook verbetert het de communicatie over andere zaken die spelen in het dorp en bij de externe integratie (bv plannen recreatieschap, ommetjes, waterschap plannen). Tevens kan zo de ecologische waarde van plannen verbeteren door vrijwilligers te faciliteren met goede kennis, maar ook bv door zaaigoed te leveren of het aanbieden van cursussen (bv motorzagen).

Casus Betrekken bij Groen

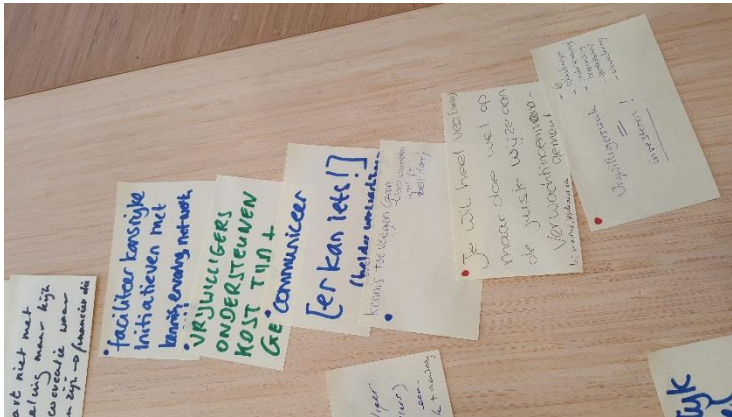
Rondom *Wat is het effect van sturen op hoofdlijnen door de provincie?* bleek dat de partijen hier over het algemeen tevreden mee zijn. Er is regelmatig overleg, er is betrokkenheid, dat is prettig, en er is ook waardering; sturen op afstand gaat samen met betrokkenheid. Er is wel discussie over de rol van de gemeentes in het programma – het programma richt zich op het buitengebied en tot nu toe hadden de gemeentes geen betrokkenheid bij het programma. Door de omgevingsvisie zie je dat de verschillende beleidslijnen wat meer naar elkaar toe gaan bewegen. Dat kan best ook gevolgen hebben voor de rol van de gemeentes in het programma. Op dit moment wordt er ook een interne evaluatie van het programma uitgevoerd door de provincie Noord-Holland. Deze evaluatie richt zich op de doeltreffendheid van de subsidies.

Wat loopt goed en wat kan /moet anders. Dit sluit ook aan op de vraag *Hoe belangrijk is ecologische effectmeting?* De vraag is of het wel wenselijk is om alleen voor het programma te meten of moet je dit breder doen? Ook is deze vraag voor een deel van de activiteiten (bv excursies, cursussen) niet relevant.

De TBO's verschillen erg in de manier waarop zij vrijwilligers betrekken maar hadden allemaal de wens dat er nieuwe vrijwilligers komen. De vraag is makkelijk gesteld, maar zo'n groep starten vraagt veel van de organisatie, geld vrijmaken, gesprekken voeren, en vaak heb je pas na 2 jaar een evenwichtige groep.

Tips, lessen en opmerkingen:

- Het zou nuttig kunnen zijn om het werk van 'tellers' af te stemmen op het werk van de 'herstellers' zodat je niet nog eens apart moet monitoren. Hiermee ontlast je ook de vrijwilligers en voorkom je dubbel werk
- De samenwerking tussen de TBO's is tot stand gekomen door de provincie omdat zij eiste dat er een plan zou komen – hiervoor wordt jaarlijks extra budget verstrekt ten behoeve van de samenwerking.
- Diverse provincies gebruiken jaarplannen voor subsidieverlening – deze hebben hun nut maar kunnen soms ook belemmerend zijn bij het inspelen op nieuwe ontwikkelingen. Een optie kan zijn om hiervoor ruimte in te bouwen in de plannen of een plus te zetten op innovatieve activiteiten.

Aan het eind van de discussie over de casussen werd de deelnemers gevraagd om in groepen van 2 tot 3 mensen drie lessen op te schrijven. Deze werden samengebracht in de plenaire discussie om te komen tot lessen over de 4 casussen heen.

Plenaire eind sessie

De onderstaande lessen zijn gerangschikt op volgorde van de meeste genoemde lessen en de algemene discussie in de deelsessies. In bijlage 1 staan de lessen zoals ze opgeschreven waren door de deelnemers.

- a. **Proces.** Een gedeelde les uit beide deelsessies gaat over het proces. Hoe zet je een proces op voor vrijwilligers en bewoners zodat zij actief worden? Hierbij is het belangrijk om aan verwachtingenmanagement te doen; schat de kans rijkheid van initiatieven in en wees helder over de investering die het vraagt bij alle partijen.
- b. **Doel.** Wees duidelijk over wat het doel van de regeling of het programma is, gaat het om biodiversiteit, of vooral om maatschappelijke betrokkenheid? Betrokkenheid is veelal de belangrijkste motivatie voor mensen om mee te doen, wees daar ook trots op en duidelijk over. De ervaring leert dat je niet te veel moet verwachten van de bijdrage aan biodiversiteit. Voor de meeste deelnemers is maatschappelijke betrokkenheid ook een belangrijk op zich zelf staand doel.
- c. **Organisatie.** Succesvol vergroten van maatschappelijke betrokkenheid doe je samen met meer partijen. De samenwerking tussen gemeentes / waterschappen en groene organisaties is hierbij belangrijk.
- d. **Mensenkant.** Het is belangrijk dat mensen met elkaar worden verbonden. Dit onderwerp heeft verschillende kanten – zorg dat mensen in contact komen met de provincie en groene organisaties tijdens de uitwerking van de ideeën, kijk waar kansen liggen en breng mensen via bv een servicepunt met elkaar in contact. Aan dit ‘netwerken’ moet je dus ook tijd en aandacht aan geven.
- e. **Brede betrokkenheid.** Als je bredere betrokkenheid bij natuur wilt, moet je het verbinden met andere onderwerpen bv zorg, wijkgroen, leefbaarheid en gezondheid. Hiervoor moet je wel ruimte geven. En wat nieuwe mensen trekt (anders dan de ‘bekende’ groene vrijwilligers), is als het om hun nabije omgeving (‘hun buurt’) gaat, dat is een motief voor veel mensen om zich in te zetten.
- f. **Diversiteit van vrijwilligers.** Erken dat er verschillende typen vrijwilligers zijn en biedt hen ook carrière perspectief in hoe zij zich kunnen ontwikkelen. Elke groep vrijwilligers is weer anders maar maak ook hier gebruik van door verschillende groepen aan elkaar te koppelen (bv een ‘diep groene’ vrijwilliger betrekken bij een burgerinitiatief). Het Motivaction rapport ‘de kracht van de groene vrijwilliger’ geeft aan: maak ook onderscheid tussen traditionele initiatiefnemers/

vrijwilligers, en buurtmensen, die projectmatig aan de gang willen, iets willen veranderen, en niet zo geïnteresseerd zijn in het onderhoud. Het is goed om te weten met wie je te maken hebt, zodat je iedereen op een andere manier kan motiveren.

*g. **Monitoring.** Uit de deelsessies kwamen verschillende lessen. Uit de deelsessie burger initiatieven: wees voorzichtig met cijfermatige monitoren – het gaat ook om het verhaal, dat is vaak veel krachtiger dan de cijfers. Het is vaak ook moeilijker om burgerinitiatieven aan te zetten tot het verzamelen van monitoringgegevens. Bij Groen aan de Buurt is bv een resultaatavond georganiseerd waarbij deelnemers de resultaten aan elkaar gingen vertellen. Ze vinden het leuk om van elkaars initiatieven te horen, en de gedeputeerde was er ook bij. De verhalen stonden dus wel centraal, en het hoeft niet zoveel werk te zijn. Terwijl uit de deelsessie vrijwilligers kwam: onderschat vrijwilligers niet, zij zijn echt wel geïnteresseerd om bij te houden wat ze doen, maar overdrijf het ook niet, en geef ze iets terug.*

De belangrijkste les was dat je goed na moet gaan voor wie je monitort: voor de vrijwilliger, ter verantwoording van de subsidie of voor de gedeputeerde die beslist over het geld? De provincie wil het resultaat op grote lijnen weten. Iedereen vindt het sociale verhaal belangrijk. Maar er zijn ook veel tellers onder de vrijwilligers. Het is ook mooi om hun verhaal en naast hun enthousiasme ook de cijfers goed te presenteren. En hoe kun je uit de verhalen de gemene deler halen? Voor de verschillende doelgroepen heb je een ander type informatie nodig en rapporteren is ook iets anders dan monitoren. Of vrijwilligers willen monitoren en wat ze willen is waarschijnlijk ook afhankelijk van het type vrijwilligers [zie Motivaction rapport voor indeling].

Als voorbeeld werd Groen aan de buurt genoemd: Wat wij aan vrijwilligers presenteren, is, ‘kijk eens wat jullie gedaan hebben, bedankt’. En aan bestuurders; ‘dit kan alleen als we ook faciliterend vermogen hebben’. Dus dat is een heel andere boodschap, en dat geldt ook voor bestuurders op gemeenteniveau. Als de gedeputeerde of statenleden aanwezig zijn op de Natuurwerkdag, om een dialoog op gang te brengen, wordt dat goed ontvangen... Dat waarderen vrijwilligers heel erg en ook gedeputeerden en statenleden vinden dit soort momenten mooi.

*h. **Politiek en bestuur.** Vrijwilligerswerk en burgerinitiatieven moeten ook goed geborgd zijn en zichtbaar zijn in de bestuurlijke laag. Hoe borgen we de permanente aandacht hiervoor? Daarnaast werd opgemerkt dat het huidige politieke klimaat zich misschien op dit moment meer leent voor verhalen dan harde cijfers. Weet wanneer je momentum kan pakken*

*i. **Stoppen met ondersteuning.** Uit de deelsessie burgerinitiatieven: wanneer stop je met faciliteren van projecten die niet van de grond komen? En wat als het een doorslaand succes is, hoe ver ga je dan in het voeden van een proces?*

Afsluiting

Ter afsluiting werd aan een aantal mensen in de zaal gevraagd welke les men mee naar huis neemt, of welke les neem je voor een ander mee?

BIJLAGE 2 Lessen van de twee sub sessies gerangschikt per thema

a. *Proces*

- Vrijwilligerswerk = investeren (euro, opleiding, ondersteuning, begeleiding, gereedschap, waardering)
- Je wil heel veel maar doe wel op de juiste wijze aan verwachtingsmanagement (bij provincie, begeleiders etc.)- veel begeleiding nodig
- Kennis toevoegen (geen voorwaarden wel je best doen)
- Communiceer – er kan iets maar ook heldere verwachtingen
- Vrijwilligers ondersteunen kost tijd en geld
- Faciliteer kansrijke initiatieven met kennis, ervaring. netwerk en geld

b. *Doel*

- Richt je meer op betrokkenheid dan op biodiversiteit
- Zet mens centraal i.p.v. biodiversiteit
- Wees duidelijk over het doel (natuur vs. betrokkenheid)
- Doel: meer groene vonk bij de mens, focus niet op biodiversiteit

c. *Organisatie*

- Duidelijke penvoerder voor de provinciale vrijwilligersopdracht
- Provincie en gemeente samen= overzicht + lokaal
- Gemeenten horen een rol te krijgen/nemen in het faciliteren van groene vrijwilligers
- Slim inschakelen intermediairs en met elkaar laten samen werken [regeling participatie]
- Samenwerkingsdriehoek van gemeenten/waterschappen, groene organisaties en provincies

d. *Mensenkant*

- Start niet met een regeling maar kijk in co-creatie waar kansen zijn- financier die
- Servicepunt: mensen verbinden die iets willen met mensen die iets weten
- Begin met face to face contact met initiatiefnemers (in geval subsidieregeling)
- Betrek vrijwilligers organisaties bij maken en uitvoeren van de regeling

e. *Brede betrokkenheid*

- Des te dichterbij huis des te groter en diverser de betrokkenheid
- Voor breder draagvlak voor natuur niet te smal kijken naar het groene vrijwilligerswerk (verbinden met bv zorg, wijkgroen, leefbaarheid en gezondheid)
- Projecten -> betrokkenheid-> wensen : sociale cohesie op veel terreinen

f. *Diversiteit van vrijwilligers*

- Elk type vrijwilliger (tellers, vertellers en herstellende) vraagt om een andere aanpak en heeft een andere interesse in monitoring
- Erken diversiteit vrijwilliger/burger en benut die

g. *Monitoring*

- Onderschat de groene vrijwilliger niet: ze hebben een enorme drive- stel doelen, monitor de doelen maar belast ze niet teveel met meten en geeft informatie terug (teruggeven)

- Hoe te rapporteren en voor wie? Harde cijfers versus verhaal (een dwaas kan meer vragen dan 100 wijzen kunnen beantwoorden – hoe hard zijn harde cijfers?)

h. Politiek en bestuur

- Vrijwilligerswerk moet ook goed geborgd zijn en zichtbaar zijn in de bestuurlijke laag (van organisatie en politiek) Focus = nu op inhoud en eigen organisatie – profileren en positioneren in bestuur is noodzakelijk!
- Nu is de kans om politiek te laten zien wat er gebeurt

i. Stoppen met ondersteuning.

- Wanneer stop je het faciliteren als een kansrijke groep meer gaat vragen en bereiken? Hoe ga je om met een doorslaand succes- een les die we nu nog moeten leren)